

ZAKLJUČCI SA INTERAKTIVNE PANEL DISKUSIJE

*„Novi standardi interne revizije - Put za
usmeravanje profesionalne prakse i kvaliteta
interne revizije u Republici Srbiji, Crnoj Gori,
Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini“*

Zlatibor, 2-5. jul 2024. godine

Izdavači:

Međunarodno udruženje ovlašćenih internih revizora u javnom sektoru EUIAPS

SEVOI Financial Consulting

Urednik izdanja:

Nemanja Radović, *master ekonomista*

Beograd, septembar 2024. godine

Međunarodno udruženje ovlašćenih internih revizora u javnom sektoru EUIAPS je nevladino i neprofitno udruženje, osnovano na neodređeno vreme radi ostvarivanja ciljeva u oblasti razvoja i unapređenja profesije interne revizije u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima.

MISIJA

Međunarodno udruženje ovlašćenih internih revizora u javnom sektoru EUIAPS se zalaže da zajedničkim snagama kreira okruženje za poboljšanje ekonomskih, obrazovnih i socijalnih mogućnosti regiona Zapadnog Balkana kroz kontinuiranu stručnu obuku internih revizora i specifične treninge, kako bi interna revizija obezbedila dodatnu vrednost kroz preporuke i stručna mišljenja o upravljačkim i kontrolnim sistemima, u skladu sa načelima pouzdanog i delotvornog finansijskog upravljanja.

VIZIJA

Međunarodno udruženje ovlašćenih internih revizora u javnom sektoru EUIAPS doprinosi milenijumskim ciljevima: osigurati održivost životne sredine i razvijati globalno partnerstvo za razvoj okupljanjem internih revizora u javnom sektoru, stalnim razvojem njihovih talenata, veština i kvaliteta revizorskih usluga i da tako bude prepoznatljivo u okruženju.

CILJEVI

Međunarodno udruženje ovlašćenih internih revizora u javnom sektoru EUIAPS za cilj ima:

- da organizuje i okuplja ovlašćene interne revizore u javnom sektoru zemalja Zapadnog Balkana i Evropske unije radi razvoja i unapređenja profesije interne revizije u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima.
- da promoviše praksu interne revizije u regionu Zapadnog Balkana u cilju blagovremene pripreme zemalja kandidata za pristupanje Evropskoj uniji kroz kontinuiranu stručnu obuku i specifične treninge kako bi interna revizija obezbedila dodatnu vrednost kroz preporuke i stručna mišljenja o upravljačkim i kontrolnim sistemima u skladu sa načelima pouzdanog i delotvornog finansijskog upravljanja.
- da pripremi internih revizora u javnom sektoru kroz seminare, radionice i razne skupove, za poslove interne revizije u procesu pridruživanja, a kasnije i punopravnom članstvu Republike Srbije u Evropsku uniju u skladu sa regulativama i procedurama koje sprovodi Internal Audit Service – European Commission, koji ima funkciju davanja nezavisnih saveta, mišljenja i preporuke o kvalitetu i funkcionisanju sistema unutrašnje kontrole unutar Komisije, agencija EU i drugih autonomnih tela.

UČESNICI PANEL DISKUSIJE:

Spomenka Vircburger, *ovlašćeni interni revizor u javnom sektoru*

Pomoćnik ministra finansija zaduženog za Sektor – Centralna jedinica za harmonizaciju (CJH) od 2018. godine. Od početka 2011. godine radi kao državni službenik u okviru tela koja se bave sprovođenjem pretpriprave pomoći EU u Ministarstvu finansija na poslovima uspostavljanja IPA sistema u okviru državne uprave Srbije po principima COSO okvira. Od 2005. godine radi kao nacionalni konsultant na donatorskim projektima na unapređenju upravljanja ljudskim resursima u institucijama državne uprave (Ministarstvo finansija, Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku, Nacionalna služba za zapošljavanje). Od početka karijere u okviru državne uprave se bavi modernizacijom u različitim oblastima.

Minas Trubljanin, *nacionalni i međunarodni ovlašćeni interni revizor u javnom sektoru, sertifikovani državni revizor*

Generalni direktor Direktorata za centralnu harmonizaciju i razvoj internih kontrola u Ministarstvu finansija Crne Gore. Od januara 2023. godine rukovodi Direktoratom u Ministarstvu finansija Crne Gore koji obuhvata širok spektar oblasti koje su mu u nadležnosti, a koje uključuju: harmonizaciju i razvoj upravljanja i razvoja internih kontrola u javnom sektoru, harmonizaciju i razvoj interne revizije u javnom sektoru, računovodstvo i revizija, nadzor nad društvima za reviziju kao i procena, monitoring i izveštavanje o fiskalnim rizicima javnih preduzeća i privrednih društava u većinskom državnom vlasništvu. Istovremeno je i predsednik Saveta za reviziju koji kao nezavisno Vladino telo ima značajnu ulogu u praćenju i unapređenju revizorske prakse u Crnoj Gori. Takođe, je šef pregovaračkog tima za predpristupne pregovore Crne Gore sa Evropskom unijom u okviru pregovaračkog poglavlja 32 – Finansijski nadzor. Pre stupanja na funkciju generalnog direktora, radio je na poslovima internog revizora u Upravi za državnu imovinu i zatim Ministarstvu finansija. Nakon obavljanja poslova internog revizora, duže od 7 godina radio je kao ovlašćeni revizor u Revizorskom telu Crne Gore u kojem je određeni vremenski period rukovodio Odeljenjem za reviziju programa zapošljavanje, obrazovanje, socijalne politike i promocija rodne ravnopravnosti. Učesnik je brojnih regionalnih i međunarodnih konferencija na raznorazne teme koje su mu tokom karijere bile u fokusu interesovanja.

Ljerka Crnković, *magistar ekonomskih nauka, ovlašćeni državni i ovlašćeni interni revizor u javnom sektoru*

Kao viši savetnik-specijalista u Središnjoj harmonizacijskoj jedinici Ministarstva finansija Republike Hrvatske (do aprila 2024. godine) bila je uključena u razvoj regulative za područje internih kontrola u javnom sektoru i metodologije rada interne revizije (uključujući Program osiguranja kvaliteta i unapređenja) i obavljanje provere kvaliteta aktivnosti interne revizije. Dugogodišnje iskustvo u

javnom sektoru kao šef računovodstva, državni revizor u Državnom uredu za reviziju Republike Hrvatske i spoljni revizor sredstava Evropske unije u Ministarstvu finansija Republike Hrvatske. Član je Hrvatskog instituta internih revizora (prethodni član Izvršnog odbora Instituta i član radne skupine za saradnju između Evropske konfederacije instituta internih revizora (ECIIA) i Evropske organizacije vrhovnih revizijskih institucija (EUROSAI). Član je i PEMPAL Zajednice praksi unutarnjih revizora. Osim toga bila je vršitelj dužnosti predsednika Zajednice praksi i predsednik Radne skupine za osiguranje kvaliteta interne revizije. Predavač je na brojnim međunarodnim i nacionalnim konferencijama.

Snežana Beatović, diplomirani ekonomista, ovlašćeni interni revizor IIA, ovlašćeni interni revizor u javnom sektoru, eksterni procenitelj kvaliteta interne revizije IIA, sertifikovani predavač CFRR

Stručni savetnik za razvoj sistema interne revizije u Centralnoj harmonizacijskoj jedinici Ministarstva finansija i trezora Bosne i Hercegovine. Višegodišnje iskustvo u oblasti interne revizije i edukacije internih revizora. Član više ekspertskih Radnih grupa za izradu dokumenata, metodologije i IT alata za internu reviziju. Član Tima za sprovođenje kontrole kvaliteta interne revizije u javnom sektoru.

MODERATORI PANEL DISKUSIJE:

Milena Milojević, ovlašćeni interni revizor KOR i javni sektor, sertifikovani trener za obuku internih revizora – CFRR, Sertifikovani istražitelj prevara – Međunarodna asocijacija istražitelja prevara ACFE, sertifikovani specijalista za sprečavanje pranja novca – Međunarodna asocijacija ACAMS

V.D. direktora Kancelarije za reviziju sistema upravljanja sredstvima Evropske unije Vlade Republike Srbije. Predavač na brojnim međunarodnim i nacionalnim konferencijama strukovnih udruženja, učesnik panela, okruglih stolova i diskusija na teme: interne revizije u javnom sektoru, interne finansijske kontrole, rizika, etike, nepravilnosti i prevara. Ko-mentor na međunarodnom programu sertifikacije za istražitelje prevara pri Ambasadi SAD, U.S. Department of Justice – OPDAT.

Nemanja Radović, master ekonomista

Direktor i vlasnik konsultantske kompanije SEVOI Financial Consulting. Višegodišnje iskustvo u izradi dokumentacije i implementaciji sistema finansijskog upravljanja i kontrole u javnom sektoru Republike Srbije. Osnivač i zastupnik Međunarodnog udruženja ovlašćenih internih revizora u javnom sektoru EUIAPS.

Međunarodno udruženje ovlaštenih internih revizora u javnom sektoru EUIAPS i SEVOI Financial Consulting inicirali su i organizovali seminar na temu: „*Izmene standarda interne revizije i finansiranje, grantovi i subvencije Evropske unije*“, koji se održao u periodu od 2. do 5. jula 2024. godine, na Zlatiboru. Poseban značaj pomenutog skupa imao je interaktivni panel koji je bio posvećen putu za usmeravanje profesionalne prakse i kvaliteta interne revizije, gde su eksperti iz Republike Hrvatske, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Republike Srbije izneli svoja mišljenja i stavove.

Događaj je snimljen i dostupan na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=g0s9A0OrxvU>.

U ovom dokumentu iznosimo zajedničke zaključke koji će ovlaštenim internim revizorima u javnom sektoru biti od koristi u pripremi za punu primenu novih standarda interne revizije od 09.01.2025. godine.

U nastavku su pitanja na koja su učesnici panela davali odgovore, segmentirana prema domenima globalnih standarda interne revizije. Opšti zaključak panelista, kao i učesnika je da je upravo ovaj vid interakcije i saradnje eksperata iz regiona najbolji put za unapređenje profesije interne revizije.

PITANJA

<p>Domen I</p>	<p>U odnosu na prethodni standard 1000 – svrha, ovlašćenja i odgovornost, koji su bili definisani Poveljom interne revizije, u izmenama standarda ostavlja se mogućnost da višim pravnim aktom bude definisano prethodno navedeno dok se kroz Domen I pojašnjava svrha. Umesto prethodne formulacije iz definicije interne revizije „Interna revizija dodaje vrednost organizaciji...“, sada u izjavi o svrsi „Interna revizija poboljšava uspeh organizacije tako što odboru i rukovodstvu pruža objektivno uveravanje i savete...“;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Da li je odgovornost internih revizora na višem nivou izmenama standarda? • Prema Vašem mišljenju da li je Poveljom neophodno definisati svrhu ovlašćenja i odgovornosti interne revizije i kada se očekuje model Povelje objavljen od strane CJH u Vašoj zemlji?
<p>Domen II</p>	<p>Nekadašnja obavezna smernica Etički kodeks sadržao je četiri načela (integritet, objektivnost, poverljivost i stručnost), a svako od načela imalo je određena pravila ponašanja. U Domenu II etika i profesionalizam opisuju se 4 principa koji su razrađeni sa 13 standarda. U principima (P1 – pokažite integritet, P2 – čuvajte objektivnost, P3 – pokažite kompetentnost, P4 – pokažite dužnu profesionalnu pažnju, P5 – čuvajte poverljivost) akcentat je glagolom stavljen na radnju koju interni revizor vrši.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kako se meri etička kultura u okviru funkcije interne revizije? • Da li imate iskustva da su interni revizori radili reviziju etike u svojim organizacijama? • Da li vam je poznato da je funkcija interne revizije ocenjenjivana u domenu etike? • Hoće li nam razmatranja za primenu pomoći da se oceni etička kultura/poštovanje principa i standarda etike interne revizije?
<p>Domen III</p>	<p>Domen III ističe ključnu ulogu odbora koji uspostavlja, odobrava i podržava ulogu i odgovornosti funkcije interne revizije, kroz Povelju kojom se definiše mandat interne revizije, definišu se odgovornosti odbora, izvršnog rukovodioca revizije i zajedničke odgovornosti. Za javni sektor prepoznaje se razlika u odnosu na odgovornost koju mi u javnom sektoru imamo ka javnosti i javnom interesu, ali u odnosu na jasno precizirane uloge odbora – komisije za reviziju, koji uspostavlja i štiti nezavisnost funkcije interne revizije, kako ćemo postići neophodnu nezavisnost?</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Gde prepoznajete zahtevanu liniju izveštavanja kojom se postiže nezavisnost funkcije interne revizije? • Koliko su nam značajne definisane zajedničke odgovornosti? • Čitava grupa standarda 1300 – obezbeđenje unapređenja kvaliteta preneti je u ovaj Domen kroz standard 73 – očuvanje nezavisnosti, koliko je eksternih ocena kvaliteta u vašoj zemlji sprovedeno da je Vama poznato u javnom sektoru?
<p>Domen IV</p>	<p>Prethodna grupa standarda karakteristika *2000, obuhvaćena je ovim domenom. Takođe, razrađeni su i delovi koji se odnose na merenje učinka i prepoznate su male funkcije interne revizije koje su i do sada imale izazove u sprovođenju određenih standarda.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Da li poznajete u Vašoj zemlji adekvatno uspostavljene indikatore učinka za funkciju interne revizije?
<p>Domen V</p>	<p>Ovim Domenom takođe je obuhvaćen deo standarda 2000 koji se odnosi na konkretne faze izvođenja.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Da li funkcija interne revizije ima razrađene metodologije rada prema Vašim iskustvima da li je efektivniji interni revizor koji radi sam ili grupa ili jedinica?

ZAKLJUČCI SA INTERAKTIVNE PANEL DISKUSIJE

Domen I

Svrha interne revizije predstavlja prvi domen globalnih standarda interne revizije, ona uključuje misiju i definiciju, čime ukazuje na značaj i vrednost odnosno doprinos internih revizora poslovanju organizacije. Novim standardima preciznije je definisana odgovornost internih revizora, rukovodioca interne revizije kao i odbora za reviziju.

Mandat funkciji interne revizije daje se Poveljom. Kao i u prethodnom periodu, panelisti su saglasni da je Povelju interne revizije potrebno doneti. Dati su primeri dobre prakse gde je Povelja i objavljena na sajtu organizacije. Činjenica je da Povelja interne revizije ima komunikacionu snagu kojom se održava neposredan odnos između rukovodioca organizacije i rukovodioca funkcije interne revizije/internog revizora.

Među prvim aktivnostima Centralnih jedinica za harmonizaciju, nakon mapiranja dokumenata koje je potrebno ažurirati, biće i ažuriranje modela Povelje interne revizije.

Domen II

Etička kultura je kompleksna kategorija, naročito kada je reč o ocenjivanju i merenju iste. Upravo iz domena II Etika i profesionalizam, kroz razmatranja za primenu i primera za dokumentovanje - dokaze o usaglašenosti, upućuje se na aspekte i izvore iz kojih je moguće izvršiti sagledavanje. Jedan od njih je svakako nivo zadovoljstva revidiranih subjekata uslugama interne revizije, koji se sagledava na osnovu formalnog prikupljanja podataka (putem upitnika) i na sastancima, ali i u neformalnoj komunikaciji. Takođe, pored ocene operativnog menadžmenta o svim ključnim aspektima profesionalnog rada i ponašanja osoblja interne revizije iskazanim od početka angažmana do saopštavanja rezultata angažmana, za ocenu i merenje etičke kulture potrebno je uzeti u obzir i mišljenja i stavove odbora, višeg rukovodstva, eksterne revizije, zaposlenih u instituciji, regulatora i drugih.

Internim revizorima je svakako izazov da pristupe reviziji etičke kulture u svojim organizacijama, ali i da i sami budu predmet provere usaglašenosti sa zahtevima domena II. Kontinuirana edukacija internih revizora iz oblasti etike i integriteta svakako će, kao i do sada, doprineti boljem razumevanju ove kompleksne oblasti. Do sada u praksi nisu poznati slučajevi među učesnicima da su interni revizori narušavali etičke principe i načela.

Domen III

Domen III ističe ključnu ulogu odbora koji uspostavlja, odobrava i podržava ulogu i odgovornosti funkcije interne revizije, kroz Povelju kojom se definiše mandat interne revizije, definišu se odgovornosti odbora, izvršnog rukovodioca revizije i zajedničke odgovornosti. Za javni sektor prepoznaje se razlika u odnosu na odgovornost koju mi u javnom sektoru imamo ka javnosti i javnom interesu, ali u odnosu na jasno precizirane uloge odbora – komisije za reviziju, koji uspostavlja i štiti nezavisnost funkcije interne revizije, kako ćemo postići neophodnu nezavisnost?

Domen IV

Ključni indikatori uspešnosti su i u prethodnim standardima bili nezaobilazni deo Programa obezbeđenja i unapređenja kvaliteta funkcije interne revizije. U regionu, raznoliko je implementirana obaveza koja se odnosi na interno ocenjivanje, dok je sa druge strane, u javnom sektoru obaveza eksternog ocenjivanja i dalje finansijski nedostižna i veoma retka. Panelisti su izneli detalje sprovođenja i modalitete sagledavanja kvaliteta rada jedinica za internu reviziju, koje sprovodi Centralna jedinica za harmonizaciju, kao i pozitivne efekte navedenih aktivnosti (detalje pogledati na video link-u). Kod jedinica koje su definisale indikatore uspešnosti ističu se: broj obavljenih revizija u odnosu na Godišnji plan, ostvarenje planiranog broja revizorskih dana, blagovremenost sprovođenja angažmana, stepen realizacije datih preporuka, merljivi efekti realizacije datih preporuka (ostvarene uštede, racionalizacija troškova, efikasnija naplata prihoda), broj sati kontinuirane edukacije.

Globalni standardi interne revizije, u Domenu IV, donose novinu za rukovodioce interne revizije, a jedna od njih je izrada Strategije, što se generalno može oceniti korisnim kada su u pitanju velike jedinice interne revizije. Međutim, kada je reč o malim funkcijama interne revizije, otvara se pitanje opravdanosti i svrsishodnosti izrade iste. Pored toga, može se očekivati da će rukovodioci u malim funkcijama interne revizije imati izazove i poteškoće vezano za obezbeđenje dosledne primene zahteva koji se odnose na upravljanje resursima, posebno ljudskim u smislu obezbeđenja dovoljnosti i da su isti odgovarajući.

Domen V

Metodologija rada interne revizije u javnom sektoru razvijena je od strane Centralnih jedinica za harmonizaciju i bazirana na međunarodnim standardima interne revizije. U narednom periodu teži se ka razvijanju i primeni aplikativnih softverskih rešenja koja će internim revizorima doprineti da budu efikasniji u radu, naročito u slučajevima kada je interni revizor pojedinac.

Domen V u delu koji se odnosi na izvođenje revizorskih angažmana, izmene se uglavnom odnose na dodatna pojašnjenja i ukazivanje na značaj nekih od važnih aspekata kojim tokom angažmana treba posvetiti posebnu pažnju. Kod angažmana sa izražavanjem uveravanja, između ostalog, to je obavezna procena rizika na nivou angažmana, utvrđivanje nalaza na osnovu kriterijuma ocene i prioritizacija istih po važnosti, donošenje zaključaka u skladu sa ciljem i obimom revizije, te identifikovanje uzroka problema kad god je to moguće. Savetodavne usluge više nisu izdvojene u posebnim standardima, već se na iste primenjuju svi standardi iz Domena V, s tim što je u tekstu standarda navedeno koji deo se ne mora primeniti na ovu vrstu usluga interne revizije.

